

2. MARC TEÒRIC I CONCEPTUAL: BASES TEÒRIQUES I PRÀCTIQUES D'ORIENTACIÓ DEL PEC

Hem indicat amb anterioritat que el model clàssic del concepte d'educació (socialització) que definia Durkheim és el que explica que l'educació consisteix en la transmissió de valors, normes, hàbits, usos i costums, models de relacions socials i continguts culturals, des de les generacions adultes a les més joves.

Però parlant de generacions, ens trobem que als anys 70 del segle passat, l'antropòloga Margaret Mead plantejava ja l'existència d'una ruptura generacional a nivell planetari. I diferenciava tres tipus de societats i, en certa manera, **tres tipus de socialització**.

Mead identificava una societat de cultura **postfigurativa**, en què la transmissió de sabers, coneixements, valors, normes i continguts culturals es duu a terme des de les generacions adultes a les més joves. Podríem dir que, d'alguna manera, coincidiria amb la definició de Durkheim d'educació. Es valora la importància de l'experiència vital, del saber per acumulació d'anys de vida i d'experiència.

Tot i això, Mead afegeix que es pot donar un altre tipus de socialització, en societats de cultura **cofigurativa**, en què les referències de socialització són els iguals, els companys i companyes d'edat. El model cultural es basa en la conducta dels coetanis. Aquesta tendència es destaca sobretot entre els adolescents i els joves, i significa una ruptura del sistema postfiguratiu.

I, finalment, Mead assenyalava un tercer tipus de societat, de cultura **prefigurativa**, orientada al futur. És una cultura més individualista en què la socialització destaca les pautes i patrons dels més joves, en el marc del triomf de la tecnologia "sense ànima". La ruptura generacional és planetària, però apareix la idea (i realitat) d'una comunitat mundial, compartint el coneixement i també el perill. Les TIC i la globalització són el marc en què es desenvolupen les interaccions. L'antropòloga arriba a advertir que els joves no saben què és el que cal fer, però intueixen que hi deu haver un sistema millor. No es tracta únicament que els adults (que apareixen com una generació aïllada) ja no són guies, sinó que no hi ha guies i es donen grans problemes de comunicació real, de fons.

És per això que plantejem un nou concepte que uneix i supera aquests tres tipus de cultura i socialització, el de la **Profiguració**³.

La profiguració és un nou concepte teòric (i aplicat) que promou el desenvolupament de la interdependència intergeneracional. Aquest neologisme és un concepte descriptiu, una proposta ètica-política i un element clau del Projecte Educatiu de la

³Vid. Molina-Luque, F. (2019). "Profiguración, acción creativa intercultural e innovación social: renovarse o morir en Rapa Nui (Isla de Pascua/ Easter Island)", a *Revista Latinoamericana de Estudios sobre Cuerpos, Emociones y Sociedad (RELACES)*, 29: 71-81.

Molina-Luque, F. (2020). "The Art of Living as a Community: Profiguration, Sustainability, and Social Development in Rapa Nui", a *Sustainability*, 12 (17): 6798. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12176798>

Molina-Luque, F., Stoncikaité, I., Torres-González, T., Sanvicen-Torné, P., "Profiguration, Active Ageing and Creativity: Keys For Quality of Life and Overcoming Ageism", in *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 2022: 1564. DOI:<https://doi.org/10.3390/ijerph19031564>

Ciutat de Lleida.

És un concepte descriptiu perquè ens presenta un nou tipus de socialització que uneix i transcendeix aquests tres tipus que en el seu dia identificà Margaret Mead⁴ (postfiguració, cofiguració i prefiguració) i actualitza les propostes de Norbert Elias⁵ sobre la figuració.

És, alhora, una proposta ètica-política per a la situació actual perquè és una proposta d'intervenció per superar la ruptura generacional i l'edatisme, i millorar la convivència social, en el marc d'un nou contracte social entre generacions. En aquesta línia, la socialització profigurativa afavoreix i impulsa aquesta interdependència intergeneracional, la solidaritat i la sostenibilitat.

I és un element clau del PEC perquè **evidencia la necessitat de promoure el diàleg intergeneracional i la comprensió de les emocions que també tinguin en compte les relacions entre generacions a la comunitat, a la ciutat.** Els subjectes i les seves emocions també canvien al llarg de la vida, per la pròpia experiència vital i la reflexió que comporta (fer-se vell i fer-se savi: *ageing / saging*).

Una de les aportacions més destacades que pot presentar aquest PEC de la ciutat de Lleida, com a proposta innovadora - d'innovació educativa i socialitzadora- és aquesta orientació intergeneracional, intercultural i d'inclusió.

Recerques i publicacions recents avalen tot aquest constructe i tota aquesta orientació de socialització profigurativa. Un estudi dut a terme a Finlàndia i Irlanda (2020) demostra que l'amistat intergeneracional condueix a la inclusió social. Es diu que l'amistat promou el benestar psicològic i físic i n'augmenta la inclusió social. En aquests estudis s'explora l'amistat intergeneracional des de la perspectiva d'amics "més joves" i "de més edat" en el curs de la vida, tot centrant-se en el paper que juga l'amistat intergeneracional en els processos d'inclusió social a la vida quotidiana dels participants. Els estudis han revelat que els joves i la gent gran coincideixen en les qualitats i els beneficis de l'amistat intergeneracional. A més, si bé l'edat no és un definidor uniforme de les amistats, les diferències en l'edat cronològica no tenen sentit, sinó que donen suport a la cura, el gaudi i la inclusió de formes alternatives en comparació amb les amistats entre iguals.

L'accés a una companyonia diversa, un suport diferent, xarxes més àmplies i identitats alternatives condueixen a més experiències d'inclusió social a nivell personal i social. De fet, aquestes estudis fan una crida als "formuladors" de polítiques i les comunitats per crear espais i oportunitats per a la inclusió a través de l'amistat per a totes les generacions⁶.

En aquesta línia, la proposta dissenya una ciutat educadora intercultural, intergeneracional i respectuosa amb la igualtat de gèneres per construir allò que Scheff

⁴ Mead, M. (1970). *Culture and commitment. A study of the Generation Gap*. National History Press/ Doubleday & Co.Inc.

⁵ Elias, N. (2008). *Sociología fundamental*. Editorial Gedisa, Barcelona.

⁶Korkiamäki, R. and Elliot O'Dare, C. (2021). "Intergenerational Friendship as a Conduit for Social Inclusion? Insights from the "Book-Ends", in *Social Inclusion*, 9 (4): 304-314. <https://doi.org/10.17645/si.v9i4.4555>

anomena vincles segurs (*secure social bond*).

Això és així perquè es dona una distància social adequada: l'individu interactua sense ser anul·lat o menyspreat pel grup ni tampoc és troba aïllat. El PEC i la Ciutat Educadora ha d'assegurar un cert procés d'individualització combinat amb una integració comunitària, grupal, que no ofega aquesta individualització. Gràcies a la profiguració, la necessària interdependència intergeneracional, es podrà lluitar contra la solitud no desitjada, tant dels ancians com dels joves⁷.

En ocasions, no s'està atenent (suficientment) la dramàtica realitat de molts joves, en relació amb la solitud no desitjada i els intents de suïcidi que estan creixent de forma alarmant. S'ha de cuidar, en especial, l'afectació psicològica que produeix en els joves els canvis constants que han de suportar per la pressió social i mediàtica. Aquest és un tema, la salut mental dels joves, que cal tractar en una ciutat educadora, amb diversos professionals implicats, de manera transversal i transdisciplinar (psicologia, educació social, treball social, sociologia, antropologia, pedagogia, etc.). El 6è informe de l'Observatori de la Infància i l'Adolescència de Lleida també ens posa en alerta sobre aquesta realitat i la seva tendència ascendent.

Així mateix, la interculturalitat és un antídote per lluitar contra el racisme i l'etnocentrisme, però també per superar el multiculturalisme dels guetos i el tancament de grups. **Els vincles segurs, emocionals, porten a la solidaritat i la cooperació que la ciutat educadora promou.** En cas contrari, com indicava Simmel, la ruptura de l'enllaç social pot provocar el conflicte.

Per tant, si la cadena emocional d'enllaços socials és superadora de la vergonya i enforteix l'orgull individual i comunitari, de col·laboració, es facilita la convivència ciutadana. Com indica Bericat⁸ és necessari un reconeixement de l'Altre, una mostra de deferència i respecte vers l'Altre per l'enfortiment o, en el seu cas, la reparació del vincle social (emocional).

El mateix Simmel advertia de les tendències desindividualitzadores de la metròpoli. Per contrarestar aquestes tendències, **la nostra proposta de ciutat educadora** (i del seu PEC) **té com a objectius el bé comú, la felicitat i el benestar** (el "viure bé", "*buen vivir*" o "conviure bé"⁹) **dels seus ciutadans.**

⁷En ocasions, no s'està atenent (suficientment) la dramàtica realitat de molts joves, en relació amb la solitud no desitjada i els intents de suïcidi que estan creixent de forma alarmant. És un tema en certa manera "tabú" que cal tractar-lo en una ciutat educadora, amb diversos professionals de manera transversal i transdisciplinar (psicologia, educació social, treball social, sociologia, antropologia, pedagogia, etc.).

⁸Bericat, E. (2000). "La sociología de la emoción y la emoción en sociología", a *Papers*, 62: 145-150.

⁹Tenint com a referència també, algunes experiències reeixides en el marc de l'anomenat "Buen vivir"/"Sumak Kawsay" (en quítxua) i "Suma Qamaña" (en aimara). Alguns autors, com Cortez, assenyalen que en diferents comunitats amazòniques, Centro Amèrica i fins i tot en pobles originaris d'altres continents, es troben termes que expressen un significat similar. Per Cortez el "*Buen Vivir*" té la forma d'un concepte holístic perquè entén la vida humana com a part d'una realitat vital més gran: significa vida en plenitud, en harmonia i equilibri amb la Natura i en comunitat, per això també se l'anomena "*el Bon Conviure*" (vid Molina-Luque i Yuni, 2017: 20-22). S'està assenyalant, d'alguna manera, la necessitat peremptòria i la joia de la interdependència, i del bé comú... tenint en compte el passat, però sobre tot vivint el present i reflexionar sobre el futur.

Podem identificar tres línies d'emoció:

- L'adhesió emocional, en el context urbà destaquem l'adhesió espacial, com a adhesió emocional vinculada als espais de la ciutat¹⁰.
- Les emocions en grups, la reflexió sobre les emocions en grups ens ha permès enquadrar la identificació col·lectiva present en un "nosaltres" que acompanya un "entorn afectiu comú".
- I el clima emocional, aquest es vincula amb la "imatge emocional" de la ciutat, que es percep en la vida quotidiana segons el seu ambient.

Els ciutadans comparteixen una sèrie d'elements d'identificació que giren al voltant d'una ciutat que, en definitiva, representa simbòlicament (socialment, culturalment, políticament) una determinada comunitat¹¹. En el nostre cas, a Lleida, destaca sobre manera La Seu Vella i el seu entorn, així com el riu Segre o el Camps Elisis. Però també hi ha altres espais que apareixen amb connotacions d'orgull de convivència, d'identificació històrica, però també de present i de futur (nous espais "guanyats" per a tots i totes). En una situació de globalització, gairebé com a reacció, es recuperen les identifications més locals, percebudes com a més properes i afectives; com indica M. Walzer¹² davantles identitats tènues (*thin*) dels estats, ens trobem amb les identitats denses (*thick*) de les

¹⁰Bale, J. (1993). "The spatial development of the modern stadium", a *International Review for the Sociology of Sport*, 28: 121-133.

Heinemann, K. (1998). "Inteligencia emocional en los clubes deportivos", a J. Martínez del Castillo (coord.), *Deporte y calidad de vida*, Madrid, Librerías deportivas Esteban Sanz, S.L, p. 157-179.

Molina-Luque, F. (2002). "Le profil sociologique du supporter de football. Adhesion identitaire et fidelisation", a *Staps. Revue Internationale des Sciences du Sport et de l'Education Physique*, 57: 69-84.

¹¹ En el nostre cas, a Lleida, destaca sobre manera La Seu Vella i el seu entorn, així com el riu Segre. Però també hi ha altres espais que apareixen amb connotacions d'orgull de convivència, d'identificació històrica, però també de present i de futur (nous espais "guanyats" per a tots i totes).

¹²Walzer, M. (1994). *Thick and Thin: Moral Argument at Home and Abroad*. University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana.

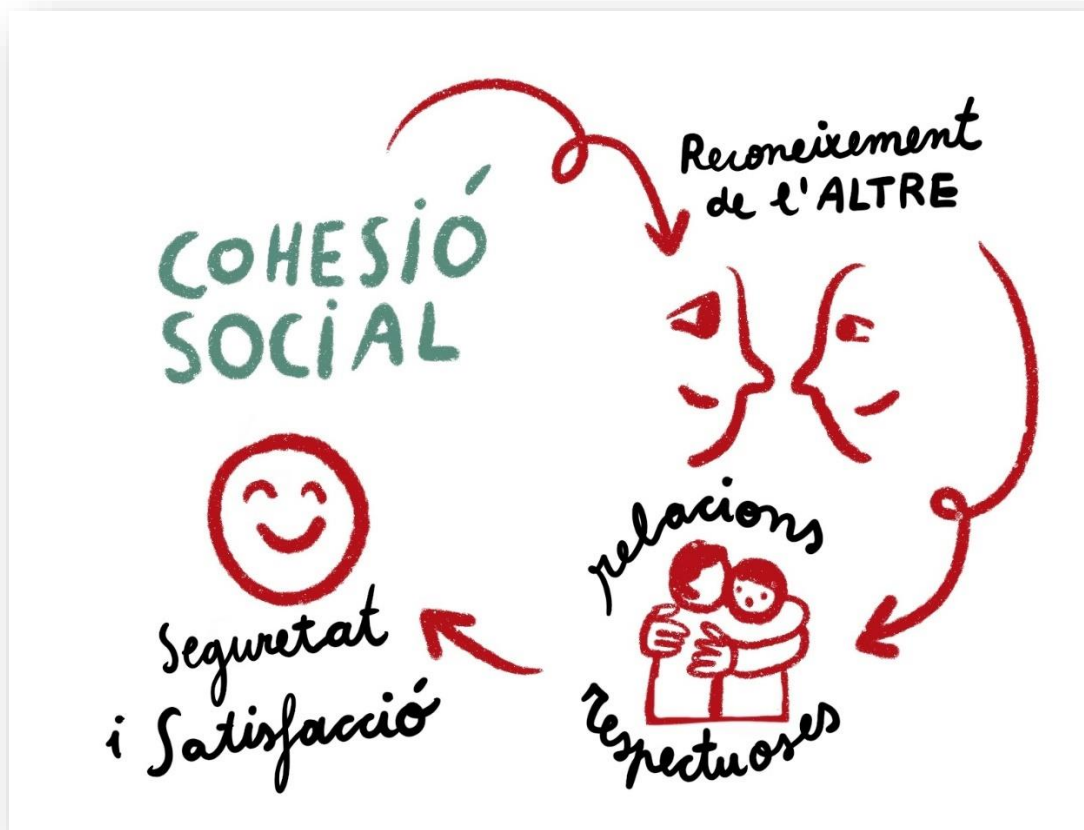
identitats culturals, comunitàries, ciutadanes.

Segons E. Illouz¹³, les emocions són relacions socials i significats culturals fusionats de manera inseparable i aquesta fusió confereix la capacitat d'impartir energia a l'acció. Ens trobem en una nova cultura de l'emotivitat, en què el jo interior privat té més representativitat pública. **La ciutat ha de desenvolupar un Projecte Educatiu de Ciutat, pensant en una educació intergeneracional, intercultural, inclusiva i, en aquest sentit, racional i emocional.**

La socialització de la ciutadania ha de generar llaços de pertinença i, per tant, de participació i inclusió.

La Ciutat Educadora ha de tenir en compte les emocions que estan condicionades per les normes socials, facilitant un lligam equilibrat entre subjectivitat afectiva i situació social objectiva. Les **normes de convivència ciutadana** han de procurar facilitar la identificació comunitària, promovent l'orgull de pertinença a la comunitat i allunyar els fantasmes de la vergonya o la humiliació de sentir-se forà.

La cohesió social promou emocions positives d'inclusió: el reconeixement de l'Altre, amb unes relacions respectuoses que desenvolupen emocions de seguretat i satisfacció.

¹³Illouz, E. *Les sentiments du capitalisme*, op. cit.

2.1. Índex de Desenvolupament Socioeducatiu (IDSEDU)

Aquest PEC també és una proposta innovadora a nivell metodològic, ja que inclou el nou **Índex de Desenvolupament Socioeducatiu (IDSEDU)**¹⁴ i, a més, una adaptació comunitària de l'Índex per a la Inclusió¹⁵ per tal d'acompanyar i avaluar el desplegament mateix del PEC, segons les diferents idiosincràsies i àmbits de les diverses regidories. Aquesta eina permetrà validar les diferents polítiques públiques des de la seva vessant educadora.

Aquesta fórmula profigurativa, també com a decàleg, té la següent regla numèrica mnemotècnica: 3 (I) – 4 (D) – 3 (S).

a) **Les 3 “I”**: L'Educació (com a Socialització), a l'escola i fora de l'escola, i al llarg de tota la vida, en el marc de convivència de la ciutat, ha de ser:

- **Inclusiva**: no es pot deixar ningú fora; cal vetllar per assegurar l'equitat i les oportunitats d'aprenentatge de totes les persones, independentment de les seves capacitats, de la condició social o cultural, la religió, la diversitat sexual o la identitat de gènere.
- **Intercultural**: reconèixer, respectar i posar en valor la diversitat cultural, tot potenciant la riquesa que suposa en la interacció i en la interrelació per a la convivència. És una acceptació crítica, de respecte a les persones i de diàleg crític i constructiu que ha d'ajudar a superar l'etnocentrisme, però també la multiculturalitat, fent ús de la llengua catalana com a element principal de cohesió social.
- **Intergeneracional**: ha de comptar amb el concurs de totes les generacions, de manera interdependent. Els éssers humans som vulnerables i gràcies a la solidaritat i la interdependència intergeneracional podem facilitar una vida digna, de qualitat i assegurar la sostenibilitat (social, ecològica, humana), de les generacions actuals i futures¹⁶.

¹⁴Molina-Luque, F. (2021). “(Re)pensem l'educació. Socialització profigurativa i l'Índex de Desenvolupament Socioeducatiu”, a *L'educació, la clau del futur*. VIII Jornades per a l'excel·lència. Esterrí d'Àneu.

¹⁵Booth, T. & Ainscow, M. (2000)/ 2006. *Index for inclusion*. Editat i produït pel CSIE “Centre for Studies on Inclusive Education” Mark Vaughan. Traducció al català: *Índex per a la inclusió. Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva*. Traduït i adaptat al català per: David Duran, Josep Font, Climent Giné i Ester Miquel Editat per l'ICE-UB amb la col·laboració del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Versió original en CD-Rom. Barcelona – 2006.

¹⁶Belloso, N. (2018). *El Debate sobre la Tutela Institucional: Generaciones Futuras y Derechos de la Naturaleza*. Universidad de Alcalá (Cuadernos Democracia y Derechos Humanos).

b) **Les 4 “D”**: Superar les **discriminacions** (superar els 4 *-ismes*, les 4 discriminacions principals de les que també es poden derivar d’altres), a través d’una gestió alternativa dels conflictes, tot enfortint la **convivència**:

- Superar la Discriminació per raó d’una suposada “raça”: “Racisme”
- Superar la Discriminació per raó de “classe” (riquesa/pobresa, injustícia social i inequitat): “Classisme” (*aporofòbia*¹⁷ o rebuig al pobre)
- Superar la Discriminació per raó d’un suposat “sexe” (gènere): “Masclisme” (societat patriarcal)
- Superar la Discriminació per raó d’edat: “Edatisme” (contra gent gran, però també contra gent jove) i “Adultcentrisme” (les persones adultes prenen les decisions i organitzen la vida dels infants sota la mirada d’una infància incapaç i fràgil)

c) **Les 3 “S”**: Identificar el Marc dels 3 eixos fonamentals de l’educació i la convivència, com a present i futur:

- **Solidaritat** (Equitat, estimació, cooperació, convivència...)
- **Sostenibilitat** (alinejar els diferents objectius com a ciutat educadora amb els ODS, en el marc de l’equitat i la sostenibilitat econòmica, comunitària, de país, món...)
- **Socialització Profigurativa**: Educació inclusiva al llarg de tota la vida, amb el concurs de totes les generacions. Interdependència Intergeneracional (també Equitat entre generacions)

¹⁷Vid Cortina, A. (2017). *Aporofobia, el rechazo al pobre*. Barcelona, Paidós.

L'ONU i la UNESCO advoquen per una educació inclusiva, sense violència i amb didàctiques enriquidores a través de l'exemple coherent. Se li atribueix a **Franklin** el cèlebre consell de **“explica'm i oblido; ensenya'm i recordo; involucra'm i aprenc”**. Aquest “involucrar” té molt a veure amb l'exemple que es dona. S'aprèn al llarg de tota la vida. Qualsevol persona que és viva i se sent viva, té curiositat i aprèn: **“Viu com si fossis a morir demà. Aprèn com si anessis a viure per sempre” (Gandhi)**. En definitiva, s'aprèn al llarg de tota la vida. Qualsevol persona que està viva i se sent viva, té curiositat i aprèn, i te necessitat de relacionar-se amb les altres persones i conviure bé. Per això parlem d'educació, però també de socialització, perquè és aprenentatge incloent-nos com éssers socials en el grup, en la comunitat, en la ciutat.

Simmel definia la societat com el complex d'individus socialitzats, conformats socialment, però també com a suma de les formes de relació mitjançant les quals sorgeix ella mateixa, és a dir, que en som productes de la societat però també membres d'ella (vid Molina, 2002: 128-129 i 2017: 154-156). Entre aquests paràmetres és on se situa la recerca educativa de manera significativa i fonamental, com a gran marc dels diversos i complexos àmbits d'estudi entorn de l'Educació, des d'un punt de vista sociològic.

Segons J. Beltrán (Jornada de treball sobre el PEC, Paeria 27/10/2022): *“L'Índex de Desenvolupament Socioeducatiu(IDSEDU) és una de les propostes més potents i originals del PEC de Lleida. És un Índex que no es prescriptiu, sinó orientatiu, és un Índex que ofereix un marc de comprensió de la realitat i alhora un marc per a l'acció i per la transformació social. (Pensar és fer, deia J. Dewey, learning by doing). Es un Índex que també és un decàleg (3-4-3) de principis d'accions, per procurar una ciutat Inclusiva, Intercultural i Intergeneracional, que supera discriminacions (racisme, classisme, patriarcalisme, edatisme), i que identifica els eixos de l'educació en la solidaritat, la sostenibilitat i la socialització profigurativa.”*

El que es desprèn de l'índex i del PEC és la idea que una altra ciutat és possible. És una eina, una palanca poderosa, per afavorir el canvi. El PEC és un projecte educatiu de ciutat que ensenya i aprèn alhora. I és per això que també hem de repensar l'educació dins i fora de l'escola, com a Ciutat Educadora.

